

Respons

Albania: Vold mot kvinner

- Utbredelse av vold mot kvinner
 - Rapportering og anmeldelser av vold mot kvinner
 - Hvorfor så lav anmeldelsesprosent?
- Lovverk og straffereaksjoner
 - Teori og praksis: Gjennomføring av lovens bestemmelser
 - Henvisningssystemet: National Referral Mechanism
- Politibeskyttelse
- Tilbud for voldsutsatte kvinner

Utbredelse av vold mot kvinner

Vold mot kvinner er utbredt i Albania. En nasjonal undersøkelse gjennomført av det albanske statistikkbyrået INSTAT i 2013, viste at litt over halvparten av den kvinnelige befolkningen mellom 18 og 55 år i løpet av de siste tolv månedene hadde blitt utsatt for vold fra familie/ektefelle. Omtrent annenhver kvinne var på selve undersøkelsestidspunktet utsatt for psykisk vold, nesten 15 prosent for fysisk vold, 5 prosent for seksualisert vold og omtrent 17 prosent for både fysisk og psykisk vold (INSTAT 2013, s. 63). I perioden mellom 2007 og 2013 ble det registrert en økning i antallet kvinner som var utsatt for kjønnsbasert vold (UN Albania 2013, s. 28), og i perioden mellom 2010 og 2013 økte antallet drepte kvinner som følge av familievold (fra 12 til 17) (CEDAW 2014, s. 21).

Fenomenet er rotfestet i landets patriarkalske tradisjoner og normer, der mannsdominerte regelsett og markante kjønnsrollemønstre har blitt praktisert i mange generasjoner (les mer om den albanske familien, samlivsformer og patriarki i Landinfo 2015). Det er ikke bare blant den mannlige befolkningen at aksepten for voldsbruk er høy; også blant kvinner er toleransen både betydelig og stabil. Omtrent en tredjedel av de kvinnelige respondentene i en landsomfattende demografisk studie fra 2008–2009, gjennomført av INSTAT i samarbeid med Institute of Public Health, mente for eksempel at det var akseptabelt at en mann slo sin ektefelle dersom «[...] wife burns the food, wife argues with him, wife goes out without

Respons Albania: Vold mot kvinner

telling him, wife neglects the children, and wife refuses sexual relations» (INSTAT & Institute of Public Health 2010, s. xxx).

Kvinner i hele landet og fra ulike samfunnsklasser rammes av kjønnsbasert vold. Den nasjonale undersøkelsen fra 2003 påviste likevel at vold er mer utbredt blant kvinner med lavere utdanning og med lav sosioøkonomisk status. Vold er også mest utbredt blant kvinner i rurale strøk (INSTAT 2013, s. 50-53). Aurela Bozo, sosiolog og advokat ved Centre for Legal Civic Initiatives i Tirana, har i en årrekke arbeidet med rettslig bistand til familievoldsofre. Hennes erfaring er at familievold ofte har sammenheng med fattigdom. Bozo mente også at svekkelsen av mannens posisjon i løpet av de siste tiårene, som familiens ubestridte overhode og forsørger, i mange tilfeller synes å ha medført økt frustrasjon og voldsbruk innen familier (samtale i Tirana, april 2015).

Rapportering og anmeldelser av vold mot kvinner

INSTATs nasjonale undersøkelse fra 2013 gir noen indikasjoner på andelen voldsutsatte kvinner som søker hjelp, og hvor de i så tilfelle henvender seg. Det fremkom i undersøkelsen at kun cirka 8 prosent av de voldsutsatte kvinnene hadde søkt hjelp. De fleste av disse hadde søkt hjelp fra familien (92 prosent), svigerfamilien (61 prosent) og/eller venner (29 prosent). En liten andel hadde kontaktet flere ulike instanser, som politiet (17 prosent), lege eller helsevesen (15 prosent), advokat (15 prosent), dommer (11 prosent) eller sosialvesen (11 prosent) (INSTAT 2013, s. 55-56).

Antallet overgrep som politianmeldes, har økt i løpet av de siste årene, men det er fortsatt kun et lite antall kvinner som velger å anmelde. Uansett har oppgangen i politianmeldelser medført en liten økning i antallet straffeforfølgelser. Som regel foretas anmeldelsen av kvinnen selv (Bozo og Berzani, møter i Tirana, april 2015; Bozo 2015; Bozo 2007).

Politiet mottok 3094 anmeldelser av familievold i løpet av de første ni månedene av 2014.¹ Kun litt over en tredjedel (1292) ledet til straffeforfølgelse. I den samme perioden søkte 1882 kvinner om at det skulle tas ut besøksforbud (Albanias High Council of Justice (HCJ), som gjengitt i Amnesty International 2015).

Hvorfor så lav anmeldelsesprosent?

Både advokat Aurela Bozo og Alketa Berzani, psykolog og leder av Data Centrum Research Institute (utgiver av *Baseline Study Report on Domestic Violence and Albanian State Police*), understreket at alle i samfunnet anser vold i hjemmet som en privatsak, til tross for kampanjer og en gradvis større åpenhet rundt temaet (Bozo og Berzani, samtaler i Tirana, april 2015). Ifølge Berzani har denne holdningen blitt enda sterkere de siste tiårene. I samtale med Landinfo påpekte hun at man under kommunismen anså vold i hjemmet som et anliggende for hele nærmiljøet, og at voldsbruk ble håndtert og sanksjonert innenfor denne rammen. Siden 1990-tallet har individualismen gradvis blitt norm – nå griper man ikke lenger inn i andres

¹ Albania har en befolkning på omtrent tre millioner personer. Om lag halvparten er kvinner, og om lag tre fjerdedeler av disse er kvinner i alderen 15–64 (INSTAT 2014, s. 13 og 20). Når de offisielle anslagene over vold mot kvinner (for eksempel INSTAT 2013; UN Albania 2013) tilsier at omtrent annenhver kvinne utsettes for vold, rammes i realiteten mange hundre tusener. Sett i dette perspektivet, er det en helt marginal andel som anmelder vold (cirka 3100 i 2014).

Respons Albania: Vold mot kvinner

(private) anliggender; man snakker ikke lenger om voldsbruk som foregår utenfor ens egen dør.

Terskelen for å rapportere familievold er svært høy. Hvorvidt en kvinne anmelder, og hvilken livssituasjon hun har etter en anmeldelse, avhenger av kvinnens sosiale og økonomiske posisjon. Det er av betydning om kvinnen har annet støttenettverk som kan ta seg av henne, om hun har selvstendig inntekt, eller på annen måte er i stand til å underholde seg selv og eventuelle barn. Både Bozo og Berzani understrekte (samtaler i Tirana, april 2015) at avgjørelsen om å anmelde har direkte sammenheng med hvilken livssituasjon kvinnen reelt ser for seg *etter* anmeldelsen.

Bevissthet rundt familievold, at det er straffbart, at straffene faktisk implementeres, og at henvisningssystemet – fra anmeldelse hos politiet til behandling i rettsvesenet – fungerer, er også vesentlige forutsetninger for at familievold skal bli rapportert. Ifølge Bozo er det formelle juridiske rammeverket, lovgivningen og henvisningsmekanismene for familievoldsofre på plass, men man mislykkes i selve implementeringen av regelverket, og med å gi ofrene effektiv bistand når de først har anmeldt. Det er vanskelig å gi kvinnen reell beskyttelse, også fordi «[...] å *fjerne* overgriperen er svært vanskelig» (Landinfos oversettelse) (Bozo, samtale i Tirana, april 2015). Når mange kvinner unnlater å anmelde overgrep, begrunnes dette først og fremst med æresbegrepets sterke betydning; at man ikke vil bringe skam på mannen eller familien. Samtidig frykter mange kvinner at skylden skal legges på henne, eller at en anmeldelse ikke vil medføre positive endringer, men tvert imot forverre situasjonen. Alketa Berzani (samtale i Tirana, april 2015) påpekte også at kvinner som lever i voldelige ekteskap, ofte ikke anmelder fordi de ikke har andre alternativer enn å bli værende i ekteskapet.

Lovverk og straffereaksjoner

Endringer i den albanske straffeloven (Straffeloven 1995) i 2012 førte til at familievold ble eksplisitt kriminalisert, og overgrep innenfor familien ble gjort til en straffbar handling. Voldsbruk innen familien har en strafferamme på opptil fem års fengsel (art. 130 a), mens strafferammen for enkelte grove voldshandlinger er hevet. For eksempel økte fengselsstraffen for alvorlig og overlagt påføring av skade («serious intentional injury») fra 3–10 år til 5–15, dersom voldshandlingen er begått mot «[...] partner, tidligere partner, samboer, tidligere samboer, nær relasjon eller nær relasjon av overgriperens ektefelle» (art. 88) (Landinfos oversettelse). Forfølgelse («stalking») og truende atferd ble også gjort straffbart (art. 121 a).

Senere endringer i straffeloven i 2013 kriminaliserte voldtekt og seksualisert vold innenfor ekteskapet, som nå er straffebelagt med fengsel mellom 3 og 15 år. Straffeutmålingen avhenger av offerets alder. Voldtekt av myndige personer straffes med fengsel i 3–10 år, strafferammen for barn mellom 14 og 18 er 5–15 år, mens voldtekt av barn under 15 gir fengselsstraff på 7–15 år (U.S. Department of State 2015).

Videre ble Albanias lov om familievold vedtatt i desember 2006,² og trådte i kraft 1. juni 2007. Loven definerer familievold som «enhver voldshandling begått mellom personer som er eller som har vært i familierelasjon» (Landinfos oversettelse), og anerkjenner emosjonell,

² Det er foretatt en rekke senere endringer til loven, som på engelsk omtales som «Law on measures against violence in family relations».

Respons Albania: Vold mot kvinner

seksuell og psykologisk vold på lik linje med fysisk vold (Lov om familievold 2006, art. 3). Loven gir domstolen ulike sanksjonsmuligheter overfor voldelige ektefeller. Blant de viktigste virkemidlene er de to ulike formene for besøksforbud («protection order»).

Domstolen kan ilegge besøksforbud («protection order») som er tidsbegrenset til 12 måneder, men som kan forlenges (Lov om familievold 2006, art. 17, 3. ledd punkt b). Brudd på besøksforbudet innebærer brudd på straffelovens art. 320.³ Loven åpner også for at besøksforbud kan ilegges som en hurtigreaksjon (akutt besøksforbud, eller «urgent protection order») etter spesielle prosessregler, dersom det for eksempel er umiddelbar fare for offerets eller andre familiemedlemmers sikkerhet eller helse. Domstolen skal ilegge et slikt akutt besøksforbud innen 48 timer, og skal innen tjue dager vurdere om forbudet skal forlenges. Et akutt besøksforbud varer frem til ordinært besøksforbud er behandlet av domstolen (Lov om familievold 2006, art. 19). Overtredelse eller brudd på besøksforbudet kan straffes med fengsel i opptil to år (samtale med Bozo, Tirana, april 2015).

Besøksforbudet kan omfatte en rekke ulike beskyttelsestiltak som overgriperen må overholde, som for eksempel restriksjoner eller forbud mot å ha samvær med felles barn, midlertidig overføring av foreldrerett til offeret og forbud mot å møte på offerets bopel uavhengig av hvorvidt overgriperen har eiendomsrett til bopel.

Teori og praksis: Gjennomføring av lovens bestemmelser

Det albanske justisdepartementets statistikkrapport for 2014 (som gjengitt i Ombudsmannen 2015, s. 62) gir en oversikt over saker som ble domstolsbehandlet i medhold av Straffeloven art. 130 a, altså voldsbruk i familien, i løpet av rapporteringsåret. Domstolene behandlet 531 saker, hvorav 476 personer ble ilagt straff (16 ble bøtelagt, 452 fikk opptil to års fengselsstraff og åtte fikk fengselsstraff på mellom to og fem år). Det ble ført 46 saker med i alt 55 overgripere som omhandlet brudd på ilagte straffetiltak. Tre av de tiltalte ble bøtelagt, mens resten fikk fengselsdommer på opptil to år.

Mange saker når ikke det stadiet at de straffeforfølges overhodet. Advokat Aurela Bozo har problematisert, både i møte med Landinfo og i tilgjengelige akademiske artikler (se blant annet Bozo 2015), at svært mange kvinner trekker tilbake begjæringen om besøksforbud, eller unnlater å møte til rettsforhandlinger, slik at sakene blir henlagt. Dette understøttes av oversiktene fra Albanias High Council of Justice (HCJ, som gjengitt i Amnesty International 2015), som viser at mer enn to tredjedeler av begjæringene om besøksforbud ved distriktsdomstolen i Tirana i perioden januar–september 2014, enten ble trukket eller henlagt. Langt under halvparten av alle voldsanmeldelser resulterte i straffeforfølgelse overhodet.

Det følger av lov om familievold (2006, art. 16, 3. ledd) at:

When the petition is presented by the police/prosecutor, the victim's wish to drop the case does not have an effect on the continuation of the judicial process.

Men til tross for at påtalemyndigheten altså har anledning til å føre saker dersom kvinner ikke selv tør å møte i retten eller trekker saken, hevder advokat Bozo (2015, s. 454; samtale i Tirana, april 2015) at denne ordningen inntil nå ikke har blitt brukt i tilstrekkelig grad.

³ Albanias straffelov art. 320 hjemler ileggelse av bøter eller fengsel opptil to år (Straffeloven 1995).

HCI rapporterte videre at i mange av tilfellene der et besøksforbud faktisk er ilagt, blir det ikke håndhevet. Advokat Bozo var også kjent med at det ofte forekom overtreddelse av besøksforbudet, og viste til at straffebestemmelsen for brudd på forbudet – opptil to års fengselsstraff – ikke brukes konsekvent, selv om det juridisk sett er grunnlag for det (samtale i Tirana, april 2015). Bozo registrerte imidlertid at flere og flere faktisk ble ilagt fengselsstraff for å ha brutt besøksforbud, og at dette, basert på hennes erfaring, hadde en positiv innvirkning på hvordan ofrene så på prosessen rundt voldsanmeldelse.

I sin evaluering av straffeprosessene i familievoldssaker, konkluderte Albanias High Council of Justice (HCJ) (som gjengitt i Amnesty International 2015) at straffeprosessen tok uforholdsmessig lang tid, og at domstolene brøt prosedyrer ved å oversitte tidsfrister ved vurdering og illeggelse av besøksforbud. HCJ mener at både lovverket og domstolspraksis bør endres.

FNs menneskerettighetskomité har påpekt at det, til tross for et utbygget lovverk, kun er få som faktisk domfelles for voldsbruk (UN HRC 2013, s. 3). Likeledes mener FNs spesialrapportør at påtalemyndighet og dommerstanden har en tendens til å se på fenomenet som et privat anliggende, noe som kan resultere i uforholdsmessig milde straffutmålinger. Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa, OSSE (som gjengitt i UN Special Rapporteur 2013, s. 11), har hevdet at familievoldsovergrep ofte ikke blir grundig straffeforfulgt i domstolene.

Ifølge informasjon fra det amerikanske utenriksdepartementet, er det sjeldent at kvinner anmelder voldtekt innenfor ekteskapet, og i praksis rettsforfølges ikke slike overgrep. Statistikken for 2013 viste at det kun forelå én straffetiltale for seksuelle overgrep/voldtekt i ekteskap (CEDAW 2014, s. 21).

I medhold av loven om familievold og loven om fri rettshjelp skal ofre for vold i hjemmet i prinsippet motta fri rettshjelp (CEDAW 2014, s. 9; Ombudsmannen 2015, s. 54).⁴ Det er imidlertid få kvinner som faktisk har mottatt fri rettshjelp: I løpet av de første seks månedene av 2014 var det kun to kvinner som søkte om, og ble tilkjent fri rettshjelp fra State Commission on Legal Aid (CEDAW 2014, s. 19; Ombudsmannen 2015, s. 57). I en respons fra canadiske myndigheter (IRB 2014) har en ikke navngitt kilde opplyst at det finnes to NGO-er i Tirana som tilbyr fri rettshjelp til familievoldsofre, mens tilsvarende tilbud ikke finnes i resten av landet. EU-kommisjonen har for øvrig påpekt at rettsutgifter forhindrer at mange tar saker til domstolene, og at søknadsprosedyrene er for tungvinte. Fri rettshjelp gis hovedsakelig av frivillige, donorfinansierte organisasjoner (EU Commission 2014, s. 43). I flere distrikter er det også en generell mangel på lokale rettshjelpskontorer (Ombudsmannen 2015, s. 20).

National Referral Mechanism

Regjeringen vedtok i 2011 en bestemmelse om et nasjonalt henvisningssystem for familievoldssaker, det såkalte National Referral Mechanism (NRM) for beskyttelse og

⁴ Jf. endringer av 2010 til loven om familievold: Law no. 10329, dated 30.09.2010, "Amendments and additions to Law no. 9669, dated 18.12.2006 "On Measures against Domestic Violence". Lov om fri rettshjelp (Law on Legal Aid) med endringer 2013-2014.

Respons Albania: Vold mot kvinner

reintegrering av ofre for menneskehandel og familievold.⁵ Med henvisningssystemet er det etablert en felles prosedyre for hvordan lokale myndigheter skal samarbeide om og viderehenvise tilfeller av vold.

NRM består av et råd på regjeringsnivå, samt tverrfaglige team på kommunale nivåer. De tverrfaglige teamene består av en lokal koordinator og representanter fra blant annet påtalemyndigheten, politiet, distriktsmyndighetene og helse- og sosialvesenet (herunder også barnevernet). De tverrfaglige teamene skal komme fram til og tilby kortvarige og langvarige tjenestetilbud til voldsofre. Kortvarige tilbud omfatter beskyttelse i akuttsituasjoner, helsebistand, botilbud og transport til trygg bopel, bistand til å begjære besøksforbud og henvisning til andre tjenester. De langvarige tilbudene dreier seg blant annet om sysselsettingsbistand, boligbistand, juridisk rådgiving, helsehjelp/terapi og bistand til ivaretagelse av barn (GADC 2013, s. 32-34; CEDAW 2014, s. 18; Counseling Line for Women and Girls 2013, s. 13).⁶

Den albanske organisasjonen Gender Alliance for Development Center (GADC) påpeker at systemet skal fungere slik at hver eneste deltager i det lokale NRM-nettverket er forpliktet til å samarbeide med andre nettverksdeltagere med å gi bistand til voldsofre. I illustrasjonen til venstre er de fundamentale bidragsyterne i nettverket skissert.

Kilde: GADC 2013

Selv om henvisningssystemet etter bestemmelsen skal etableres i alle landets kommuner, er det langt fra alle kommuner som har opprettet et slikt system. Per november 2014 hadde 27 av 61 kommuner opprettet NRM (CEDAW 2014, s. 18; Ombudsmannen 2015, s. 56). Mangel på kompetanse, tverrfaglige team og koordinert innsats for familievoldsofre er særskilt utbredt i rurale strøk, noe som begrenser bistandstilbudet for voldsutsatte kvinner på landsbygda (Ombudsmannen 2015, s. 56-57).

Politiets håndtering av familievoldssaker

Parallelt med innlemmelse av familievold som eget felt i lovgivning og nasjonale tiltak, har det blitt opprettet særskilte enheter innenfor politiet som skal forebygge og bekjempe

⁵ Decision of the Council of Ministers No. 334, dated 07.02.2011 “On the establishment of a nationwide cross referral system for victims of domestic violence and its way of functioning”.

⁶ En detaljert fremstilling av systemet og nettverksmedlemmenes konkrete ansvarsområder kan finnes i Gender Alliance for Development Centers (GADC) rapport *Manual - How to respond to domestic violence* (GADC 2013, del II).

familievold. Såkalte *Child Protection and Domestic Violence Sections* er del av politistrukturen både nasjonalt og i hvert regionale politidistrikt. Polititjenestemenn får opplæring i håndtering av familievoldssaker (blant annet fra OSSE), og i 2008 ble det utarbeidet felles prosedyrer og plikter for hvordan politiet skal respondere på familievold (DCRI 2012, s. 23; CEDAW 2014, s. 20).⁷

Til tross for opplæring og økende kunnskap om håndtering av familievoldssaker, enes kilder om at politiets arbeid på feltet ikke alltid er tilstrekkelig godt nok, verken i kvalitet eller omfang. Organisasjonen Data Centrum Research Institute (DCRI) foretok i 2012 en forskningsstudie av familievold, med vekt på politiets betydning og rolle i familievoldssaker. Funnene ble presentert i rapporten *Baseline Study Report on Domestic Violence and Albanian State Police* (DCRI 2012). Respondentene – også polititjenestemenn selv – viste til følgende svakheter ved politiets rammebetingelser og innsats:

[...] understaffing; high number of staff transfers; low number of female officers; lack of psychologists and social workers at the commissariat level of the police; lack of private interviewing space at commissariat level; limited resources, such as computers, other technology and vehicles; lack of emergency funds for victims (DCRI 2012, s. 72-73).

Andre kilder påpeker i tillegg dårlig dekning og lang responstid i enkelte strøk, særskilt de rurale og mindre landsbyene (se blant annet U.S. Department of State 2015, s. 22; UN HCR 2013, s. 3; DCRI 2012, s. 72-73).

Forsker Alketa Berzani som ledet DCRI's studie, understrekte imidlertid at politiet – til tross for ressurs- og bemanningsproblematikk – nyter påfallende høy tillit blant brukere (samtale med Landinfo i Tirana, april 2015). Blant respondentene i forskningsstudien, oppgav hele 74 prosent at politiet reagerte umiddelbart og effektivt i familievoldssaker, mens 64 prosent mente at politiet gav effektiv bistand til ofre for familievold (DCRI 2012, s. 67). Resultatene understøttes av tilsvarende studier gjennomført av Counseling Line for Women and Girls (2013, s. 61-64).

Den høye tilliten til politiet i denne typen saker, er fulgt av høye og gjerne urealistiske forventninger til hva politiet *faktisk* kan bistå med. Det fremgikk av studien at en av politiets største utfordringer var at de i mange tilfeller ikke har andre instanser å henvise saker til: Politiet holder døgnåpent og er alltid tilgjengelig, mens øvrige kommunale tjenester kun gis i vanlig åpningstid. All vold som innrapporteres på kvelden, er politiet derfor som oftest alene om å håndtere. Berzani understrekte at politiet har behov for assistanse og samarbeidspartnere, og at de «[...] ikke kan fylle rollen både som ordensmakt og omsorgsinstitusjon. Fordi det ikke finnes noen tjenester å henvise til, er politiet i en situasjon hvor de tidvis må opptre som sosialarbeidere» (Landinfos oversettelse). I løpet av studien hadde Berzani blant annet erfart at politiansatte hadde kjøpt inn mat og bleier til voldsofre og deres barn (gjerning av egne midler), tilrettelagt for hvile eller beskyttelse i politiets (ofte uegnede) lokaler, og forsøkt å megle mellom ektefeller. Berzani oppfattet det slik at politiet i mange tilfeller gir «menneskelig» fremfor «autoritær» bistand.

⁷ “On standard procedures to be implemented by the Albanian State Police personnel when undertaking measures for the prevention of domestic violence, protection and care for the victims of domestic violence,” approved following order No. 1035, dated 17.11.2008, by General Police Director.

I studien rapporterte politiet selv om mangel på bil/fremkomstmiddel, bensin, budsjett og lokaler som er tilpasset mottak av voldsofre, samt mangel på psykiatrisk personale, som faktorer som hindret effektiv hjelp til ofre.

Tilbud for voldsutsatte kvinner

De fleste kvinner som har anmeldt familievold, søker tilflukt hos foreldre eller annen slekt. Både med hensyn til de patriarkalske normene, men også fordi felles barn ofte blir værende igjen hos den voldelige partneren, vil mange kvinner omsider velge å returnere hjem. En utbredt oppfatning, ifølge advokat Aurela Bozo, er at «[...] en voldelig familie er bedre enn ingen familie»⁸ (samtale i Tirana, april 2015). (Familie- og ekteskapstradisjoner er nærmere beskrevet i Landinfo 2015.)

Det finnes ett nasjonalt (statlig) senter for misbrukte kvinner og jenter.⁹ Senteret ble opprettet i 2011, og er forbeholdt personer som har anmeldt overgriperen, og hvor retten har ilagt besøksforbud. Kvinner kan bo på senteret, eventuelt med barn, all den tid besøksforbudet er gyldig. Senteret tilbyr rehabiliteringstjenester og annen nødvendig juridisk og praktisk bistand. Gjennomsnittlig bor kvinnene der i cirka seks måneder. Både Bozo og Berzani (møter i Tirana, april 2015) påpekte av de aller fleste kvinnene uansett stilles overfor en vanskelig situasjon etter endt opphold – hvor skal kvinnen reise? Hjem til overgriper og eventuelle barn, til egen familie, eller etablere seg på egen hånd? De færreste har økonomisk anledning til å etablere seg på nytt, på egen hånd.

I første halvdel av 2014 (januar–juli) søkte 53 kvinner og barn tilflukt på senteret (19 kvinner, 34 barn og en enslig mindreårig). Kvinnene var fra 19 til 51 år, og omtrent 70 prosent kom fra rurale områder. Som regel var kvinnene henvist fra politiet, andre statlige tjenester eller NGO-er (CEDAW 2014, s. 18). I perioden fra opprettelsen av senteret i april 2011 til september 2014, benyttet totalt 174 personer seg av senterets tjenester (69 kvinner og 105 mindreårige) (Ombudsmannen 2015, s. 58).

Tjenestetilbudet er ellers varierende avhengig av hvor i landet man befinner seg, og mange kvinner har ikke tilgang til sheltre eller annen akuttbistand. Det finnes generelt sett færre (om noen) tilbud i rurale strøk (CEDAW 2014, s. 18;). Fordi mange tilbud drives av NGO-er eller frivillige organisasjoner som er sårbare når det gjelder finansiering, er det en generell mangel på langsiktighet i tjenestene som finnes. Det gjør det også vanskelig å få en fullstendig oversikt over tilbud som til enhver tid eksisterer.

Det amerikanske utenriksdepartementet opplyste i sin seneste årlige rapport over menneskerettighetssituasjonen i Albania at det per 2014 fantes fire NGO-drevne sheltre for familievoldsofre: to i Tirana og to utenfor hovedstaden (U.S. State Department 2015, s. 22). FNs spesialrapportør Christof Heyns (UN Special Rapporteur 2013, s. 12) har vist til flere NGO-drevne shelterløsninger: i Berat, Korça, Elbasan, Vlora, Gjirokastra og to i Tirana.¹⁰ Ifølge Center for Legal Civic Initiatives (CLCI) (som gjengitt i IRB 2014) driver også NGO-

⁸ Advokat Bozo viste til tilfeller der menn har sonet for familievold eller for å ha brutt besøksforbud, hvor kvinnene selv har oppfattet det som svært skamfullt å ha «sendt sin mann i fengsel» - «...this can't happen that a woman puts her husband in jail» (samtale i Tirana, april 2015).

⁹ National Centre for the Treatment and Rehabilitation of the Victims of Domestic Abuse, Tirana.

¹⁰ CLCI (som gjengitt i IRB 2014) opplyste at shelteret i Vlora drives av NGO-en Vatra, shelteret i Elbasan drives av Other Vision, og sheltrene i Tirana drives av organisasjonene Different but Equal og Shelter for Women and Girls.

Respons Albania: Vold mot kvinner

en Women's Forum en midlertidig akuttjeneste i Elbasan. I årsrapporten for 2014 fra Women Against Violence Europe (WAVE) vises det til åtte operative kvinnesheltre i Albania, med samlet kapasitet til 200 kvinner (Wave 2014, s. 32). Det nasjonale senteret samt de NGO-drevne sheltrene i Tirana, Elbasan og Vlora tilbyr tverrfaglige tjenester: opphold, psykososial og juridisk bistand, rettshjelp, medisinsk bistand og yrkesopplæring (CEDAW 2014, s. 24).

Sheltrene skal ha begrenset kapasitet; enkelte har plass til 20 personer, mens andre rommer 60. Offentlig støtte til tilbudene er svært begrenset (UN Special Rapporteur 2013, s. 12; IRB 2014).

De NGO-drevne sheltrene skal være noe mer fleksible med hensyn til inntakskrav enn det som er tilfellet ved det statlige senteret. Noen av sheltrene tar imot ofre som ennå ikke har anmeldt de straffbare forholdene, under forutsetning at offeret starter prosessen med å få begjært besøksforbud (CLCI, som gjengitt i IRB 2014).

Det finnes ingen døgnbemannet nasjonal hjelpetelefon, men ulike organisasjoner opererer regionale akuttelefoner i Korça, Shkodra, Vlora og Durrës (DCRI, som gjengitt i IRB 2014). Alle regionale politidepartementer har en døgnåpen telefonlinje som kan benyttes til å rapportere familievold (CEDAW 2014, s. 18).

Kilder har også påpekt mangelen på oppfølgingstjenester for familievoldsofre. Avhengig av bosted, finnes det begrenset eller ingen arbeids- og boligformidling, økonomisk bistand eller rehabiliteringstjenester (DCRI 2012, s. 75; CLCI, som gjengitt i IRB 2014).

Det eksisterende hjelpetilbudet er således begrenset sett opp mot omfanget av personer med behov for bistand, og det er heller ikke tilgjengelig i flere (i særdeleshet rurale) deler av landet. Det nasjonale henvisningssystemet er ikke etablert i mange kommuner, og tjenestetilbudene mangler både kapasitet (ressurser) og kompetanse. I realiteten motvirker dette at familievold rapporteres og straffeforfølges. I likhet med Aurela Bozo og Alketa Berzanis uttalelser (møter med Landinfo i Tirana, april 2014), vises det i forskningsrapporten *A Study about victims of domestic violence and sexual assault* til at:

In the absence of such services, women victims of domestic violence are obliged to continue to stay in their homes, at the risk of escalating violence, while others may be discouraged to seek help because they know that they cannot get it (Counseling Line for Women and Girls, s. 15).

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet har behov for kunnskap om. Landinfos responser og temanotater er basert på opplysninger fra både åpne og anonyme kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder.

En respons er et svar på konkrete spørsmål som saksbehandlere i utlendingsforvaltningen har stilt Landinfo. Responser er ikke ment å være utfyllende redegjørelser for et tema, og kildegrunnlaget er ikke alltid like bredt som i våre temanotater. Responser er utarbeidet innenfor korte frister og inneholder gjerne lite bakgrunnsinformasjon.

Opplysningene som blir lagt fram i responsene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos responser er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som omtales.

Respons Albania: Vold mot kvinner

Referanser

Skriftlige kilder

- Amnesty International (2015, 25. februar). *Report 2014/2015: The State of the World's Human Rights*. London: Amnesty International. Tilgjengelig fra <https://www.amnesty.org/en/countries/europe-and-central-asia/albania/report-albania/> [lastet ned 7. oktober 2015]
- Bozo, Aurela (2015, januar). Domestic Violence, Institutional Response and challenges in Addressing Domestic Violence in Albania. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 6(1), 450-457. Tilgjengelig fra <http://www.mcseser.org/journal/index.php/mjss/article/view/5560/5363> [lastet ned 5. oktober 2015]
- CEDAW, dvs. Committee on the Elimination of Discrimination against Women (2014, 25. november). *Consideration of reports submitted by States parties under article 18 of the Convention. Fourth periodic report of States parties due in 2014. Albania*. New York: CEDAW. Tilgjengelig fra http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/ALB/CEDAW_C_ALB_4_7078_E.pdf [lastet ned 6. oktober 2015]
- Counseling Line for Women and Girls (2013, 1. september). *A Study about victims of domestic violence and sexual assault*. Tirana: Counseling Line for Women and Girls. Tilgjengelig fra http://www.cp-project.al/first/wp-content/uploads/2014/01/DOMESTIC_VIOLENCE.pdf [lastet ned 4. desember 2015]
- [Straffeloven] (1995). *Criminal Code of the Republic of Albania*. Tilgjengelig fra Legislation online <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes> [lastet ned 17. desember 2015]
- DCRI, dvs. Data Centrum Research Institute (2012, oktober). *Baseline Study Report on Domestic Violence and Albanian State Police*. Tirana: DCRI. Tilgjengelig fra <http://www.cp-project.al/first/wp-content/uploads/2014/01/study-report-Domestic-Violence-ASP.pdf> [lastet ned 6. oktober 2015]
- GADC, dvs. Gender Alliance for Development Center (2013, 26. desember). *Manual - How to respond to domestic violence*. Tirana: GADC. Tilgjengelig fra http://www.gadc.org.al/v2/index.php?option=com_fabrik&c=form&view=details&Itemid=65&fabrik=8&tableid=8&rowid=37&lang=en [lastet ned 7. desember 2015]
- EU Commission (2014, oktober). *Albania progress Report*. Brussel: EU Commission. Tilgjengelig fra http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2014/20141008-albania-progress-report_en.pdf [lastet ned 30. november 2015]
- INSTAT, dvs. Instituti i Statistikave (2014). *Women and Men in Albania 2014*. Tirana: INSTAT. Tilgjengelig fra http://www.instat.gov.al/media/257796/femra_dhe_meshkuj_2014_.pdf [lastet ned 28. oktober 2015]
- INSTAT (2013, november). *Domestic Violence in Albania: 2013 National population-based survey*. Tirana: INSTAT. Tilgjengelig fra http://www.instat.gov.al/media/225815/domestic_violence_in_albania_2013.pdf [lastet ned 5. oktober 2015]
- INSTAT & Institute of Public Health (2010, mars). *Albania Demographic and Health Survey 2008-09*. Tirana: INSTAT. Tilgjengelig fra <https://dhsprogram.com/pubs/pdf/FR230/FR230.pdf> [lastet ned 5. oktober 2015]
- IRB, dvs. Immigration and Refugee Board of Canada (2014, 30. april). *Domestic violence, including legislation, state protection and support services available to victims (2011-April 2014)*. Ottawa: IRB. Tilgjengelig fra <http://www.refworld.org/docid/537db1d64.html> [lastet ned 18. desember 2015].
- Landinfo (2015, 5. juni). *Familie og ekteskap*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra http://www.landinfo.no/asset/3146/1/3146_1.pdf [lastet ned 18. desember 2015]

Respons Albania: Vold mot kvinner

- [Lov om familievold] (2006, 18. desember). *Law No. 9669 of 18.12.2006 "On Measures Against Violence in family relations"*. Tilgjengelig fra <http://www.osce.org/albania/30436?download=true> [lastet ned 6. oktober 2015]
- [Ombudsmannen] (2015, april). *Report on the Implementation of Cedaw Convention in Albania*. Tirana: People's Advocate. Tilgjengelig fra http://www.ecoi.net/file_upload/1930_1446114394_int-cedaw-ifn-alb-21837-e.pdf [lastet ned 30. november 2015]
- UN Albania (2013). *Progress Report 2013*. Tirana: UN Albania. Tilgjengelig fra http://www.un.org.al/editor-files/file/2013%20Annual%20Progress%20Report_small.pdf [lastet ned 6. oktober 2015]
- UN HRC, dvs. UN Human Rights Committee (2013, 22. august). *Concluding observations on the second periodic report of Albania*. New York: UN HCR. Tilgjengelig fra http://www.univie.ac.at/bimtor/dateien/albania_ccpr_2013_concob.pdf [lastet ned 2. november 2015]
- [UN Special Rapporteur] (2013, 23. april). *Report of the Special Rapporteur on extrajudicial, summary or arbitrary executions, Christof Heyns*. New York: UN HCR. Tilgjengelig fra <http://www.refworld.org/docid/51b993184.html> [lastet ned 2. november 2015]
- U.S. Department of State (2015, 25. juni). *2014 Human Rights Reports: Albania*. Washington, D.C.: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <http://www.state.gov/documents/organization/236704.pdf> [lastet ned 8. oktober 2015]
- WAVE, dvs. Women against Violence Europe (2015). *WAVE Report 2014*. Wien: WAVE. Tilgjengelig fra http://www.wave-network.org/sites/default/files/WAVE%20Country%20Report%202014_Final_02.07.15.pdf [lastet ned 4. desember 2015]

Muntlige kilder

- Bozo, Aurela. Advokat og sosiolog ved Center for Legal Civic Initiatives. Møte i Tirana 19. april 2015.
Aurela Bozo har omfattende erfaring fra familievoldssaker, og har skrevet en rekke akademiske artikler om tema. Artikkelen *Domestic Violence, Institutional response and challenges in Addressing Domestic Violence in Albania* finnes i den skriftlige kildelisten.
- Berzani, Alketa. General Director ved Data Centrum Research Institute. Møte i Tirana 23. april 2015
Berzani ledet forskningsprosjektet *Baseline Study Report on Domestic Violence and Albanian State Police* i 2013, som blant annet tar for seg holdninger og oppfatninger rundt familievold blant ofre, nærmiljø og polititjenestemenn- og kvinner. Rapporten finnes i den skriftlige kildelisten.

© Landinfo 2015

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.